

Agenda

Sak: Norsk NBM referansegruppe

Møtedato/sted:
03.12.2020 / Telefonkonferanse

Deltakere:
Inger Kristin Holm, Nils Flaten Ræder (Hydro),
Aslak Mæland (Statkraft), Per Arne Vada og
Anders Sivertsgård (Energi Norge), Espen Fjeld
(EnergiSalg Norge), Øystein Bosdal Andreassen
(Agder Energi), Bertil Ekern (Hafslund/E-CO),
Stian Henriksen (RME)

Statnett: Kjersti Knudsen Aarrestad, Cecilie
Seem, Kristian Bernseter, Kjell Petter Myhren,
Harald Thune, Eivind Lindeberg, Per Otto Garsjø,
Lill Sandvik, Lars Olav Fosse

Fraværende: Arvid Bekjorden, Alexander Kellerer,
Frode Baasland

Ansvarlig/adm. enhet:

Kopi til:
Alle deltagere. Kopi legges på Statnett.no

Vår referanse:

Neste møte:
23.02.2021

Dato:
03.12.2020

Saksliste

#	Tid	Sak	Ansvarlig
1.	10:00 – 10:10	Velkommen, agenda, referat fra sist møte	Lars Olav Fosse
2.	10:10 – 10:50	<p>Periodeskift, endring av dagens produksjonsflytting</p> <p>Aslak Mæland: Må vi avvike tidsbestemmelsene og profil som ved scheduled- og direkteaktivering ved aktivering av periodeskift? Ved produksjonsflytting kjører vi på det remmer og tøy kan holde. Ved en automatisert prosess er dette krevende.</p> <p>Eivind Lindeberg: Uten at vi tatt noen beslutning, er det nærliggende at rampingen blir som ved en normal produksjonsendring.</p> <p>Nils Flaten Ræder: I dag setter vi attributter på hele serier. Nå risikerer å måtte splitte serier. Dette er nok en praktisk utfordring primært, ikke noe stort problem.</p>	Lars Olav Fosse

#	Tid	Sak	Ansvarlig
		<p>Eivind: I de nye budformatene vil dette med bud i serie endre seg. Se mer detaljer om dette i Implementation Guide når denne blir publisert.</p> <p>Bertil Ekern: Budene trenger ikke samsvare med produksjonsendringene. Si at du har en produksjonsendring på 100 så kan mFRR budene være mindre, for eksempel, 40+40+40 i mFRR.</p> <p>Eivind: Tanken er at det skal redusere sprangene i produksjon og det er grunnen til at vi ønsker at det er reelle produksjonsendringer. Tenker derfor at alle bør merkes med periodeskift.</p> <p>Aslak: Et meget godt spørsmål. Med avanserte attributter kan de være delbare, dvs. at man holder det jevnt ved å dele opp. Når vi blir mere og mer automatiserte vil også granulariteten øke.</p> <p>I noen systemer kan det være krevende å kjøre opp og ned som følge av topologi, konsesjonskrav etc.</p> <p>Et krav om at et produksjonsskift alltid skal være basert på en planlagt produksjonsendring, vil kanskje ta bort en frihetsgrad.</p> <p>Et eksempel er Trollheim og Aura hvor det er krevende å rampe opp og ned. Når vi først skal endre må vi gjøre det sakte. Om vi skal endre produksjonsnivå på Trollheim, kan det hende det er hensiktsmessig å samtidig levere en periodeskift på et mer fleksibelt verk som følge av den trege rampingen for Trollheim.</p> <p>Finansielle incentiver foretrekkes generelt framfor pålegg av alle aktørene.</p> <p>Aslak: Dersom det likevel skal innføres pålegg, kan det ev. gå på at man oppdaterer budene slik at de er gjennomførbare. Om det skjer mye på en gang, så er det ikke akkurat prioritert. Et incentiv vil være en kontinuerlig strikk.</p> <p>Referansegruppa er enige i at et nasjonalt marked er OK.</p> <p>Aslak: Støtter å ikke reservere bud. Statnett rengjer ikke bukseseler, belte og hjelm. Om Statnett skulle ønske å reservere bud vil det påvirke aktørenes prising.</p> <p>Eivind: Grunnen til at vi foreslår denne prosessen med mFRR-budet, er at dette vil være proaktivt, mens aFRR vil være reaktivt og derfor vil det store spranget ved timeskift ikke bli godt håndtert med aFRR.</p> <p>Aslak: Kan ev. sikre det med et mFRR kapasitetsmarked</p> <p>Generelt er start/stopp kostnader viktig. Det betyr at disse ressursene vil være billig.</p>	

#	Tid	Sak	Ansvarlig
		<p>Eivind: Problemet vil være at den nordiske mFRR scheduled prosessen vil velge bud først, og at det derfor er vanskelig å garantere at det er flere flyttbare bud igjen.</p> <p>Nils: Start/stopp er uansett noe vi må forholde oss til med 15 min mFRR marked. Kan kanskje kombineres med mer avanserte bud.</p> <p>Er andre verk som har større spenn hvor start stopp ikke spiller så stor rolle.</p> <p>Vil heller ha et nytt produkt i RKOM – mFRR med høy kvalitet</p> <p>Eivind: Men det løser ikke problemet om at aFRR scheduled kjører først.</p> <p>Eivind: En utfordring er at vi ikke vet videre aktivering. Vet ikke om budet er etterspurt i neste kvarter.</p> <p>Aslak: Den kapasiteten som er mest egnet er det vi har i aFRR. Hva hindrer oss i å legge inn en proaktiv komponent i aFRR.</p> <p>Eivind: Utfordring er at vi har for lite volum i aFRR.</p> <p>Aslak: Da er løsningen å øke aFRR. Sett fra vår side er dette smart. Mer kompleksitet er et problem for oss.</p> <p>Eivind: Vanskelig å se for seg betydelig økte aFRR-volum før aFRR aktiveringsmarked.</p> <p>Å løse problemer som kommer fra store produksjonsendringer med å flytte disse produksjonsendringene er mer rasjonelt fra et systemperspektiv enn å legge på en ny reserve på toppen (aFRR).</p> <p>Når det gjelder endring i produksjon, så er det krevende jf. konsesjonsvilkår. Ikke sikkert vi har veldig mye av disse ressursene.</p> <p>Nils: Eksempel er strandet fisk, minstevannsføring, stein i turbinene.</p> <p>Eivind: En konklusjon er en tydelig kobling mellom produksjonsendringer og produksjonsflytting ikke er ønsket både av driftsmessige hensyn og likviditetshensyn.</p>	
3.	10:50 – 11:10	<p>Single Price: Ved innføring av Single Price har det ikke skjedd noen endring i balanseringsmodellen. De fundamentale endringene skjer fra overgang til ACE basert balansering.</p> <p>Måten dette skal utvikle seg, vil bransjen involveres i senere.</p> <p>Kan avkrefte at ønsket om insentivvirkninger fra ubalansegebyret vil føre til høyere gebyrinntekter enn kostnadsbasen.</p>	Cecilie Seem

#	Tid	Sak	Ansvarlig
		<p>Per Arne Vada: Det som diskuteres nordisk, er verdien av egenbalansering. Det er en sterk oppfatning i andre land om at det er nyttig. Dersom TSOene mener dette ikke er nyttig, har man en pedagogisk utfordring. Angående ubalansegebyret, for vindkraftaktører som ikke har mulighet til å balansere med vannkraft, kan dette bli dyrt.</p> <p>Cecilie Seem: Det siste kommer jeg tilbake til etterpå. Vi ønsker ikke aktive BRPer i den perioden hvor TSOene balanserer systemet. I den fasen hvor vi bruker informasjon fra aktørene, ønsker vi ikke at aktørene gjør noe aktivt siden det kan virke mot de aksjonene TSOene gjør. Ser at det er en pedagogisk utfordring her. Det er viktig å understreke at det ikke er en unison tilbakemelding i Norden. Noen mener det er ulovlig å nekte selvregulering, andre har forståelse for TSOene sin posisjon.</p> <p>Er klart at det er en fordel å ha størrelse på BRPen og en portefølje med ulike ressurser. Det er vanskeligere å balansere vindkraft enn vann – det er "the nature of the game". Det er ikke noe ønske fra vår side at ubalanser skal være kunstig dyrt. Det å sette gebyr for ubalanser er en balansegang.</p> <p>Kristian Bernseter: Er ikke til å legge skjul på at vindkraft har større ubalanser og dermed er eksponert for større ubalanssekostnader. Men det er jo også noe av poenget her i en "polluter pays" tankegang. Med enpris-systemet vil jo en kostnad forsvinne (to-pris) samtidig med at det vil bli en justering av gebyrene.</p> <p>Cecilie: Viktig å se at det er en helhet, dvs. at land som tillater selvbalansering, som Nederland, har et annet kraftsystem og balanseringsmodell.</p> <p>Høring av endring av Avregningsforskriften er fremdeles ventet før jul.</p>	
4.	11:10 – 11:20	Pause:	
5.	11:20 – 11:55	<p>mFRR product memo og implementation guide</p> <p>Product memo – mer prosa enn implementation guide som er mer konkret og teknisk</p> <p>Ved overgang til parallel operation innføres nye budformater.</p> <p>Vi har lært at dagens drift ikke lenger er mulig ved overgang til parallel operation – er ikke et reelt alternativ. Det betyr at alt i praksis må være klart til parallel operation.</p> <p>Anders Sivertsgård: Er det noen risiko for at implementeringstidspunktet for MARI og PICASSO kan bli forsinket?</p> <p>Vi opererer med et uforandret tidsvindu for kobling til MARI og PICASSO, 3. kvartal 2023 til 2. kvartal 2024. Går overgangen til 15</p>	Eivind Lindeberg

#	Tid	Sak	Ansvarlig
		<p>min ISP etter planen, bør vi klare å koble oss til MARI i dette tidsvinduet. Vi lager nå en strategi for aFRR energiaktiveringsmarked og vi kommer tilbake til dette, inkludert tilknytning til PICASSO.</p> <p>Budattributter: Trolig vil vi fortsatt trenge å vite hvilke bud vi kan aktivere raskt. Tror også det er en del ressurser i andre land som ikke klarer å tilfredsstill standardkravene.</p> <p>Tidlig aktiveringsprodukt for flaskehals er tatt ut. Dette var for å adressere kjente flaskehals. Vi ser nå på muligheten for å bruke intradag i stedet for.</p> <p>Stian Henriksen: Budstørrelse: Hvorfor er det et behov for å beholde 10 MW i parallel operation?</p> <p>Eivind: Vi mener det er et behov for at operatørene kan forholde seg til enkeltbud. Det går ikke med 1 MW bud.</p> <p>Kjersti Knudsen Aarrestad: Vi skal også dele opp noen stasjonsgrupper. For de stasjonsgruppene hvor minste budstørrelse på 10 MW er et problem, vil det bli lagt til rette for piloter med mindre budstørrelse.</p> <p>Energinet vil tillate timesbud som deles opp i fire. Det vil ikke bli tilbudt hos oss med mindre det viser seg at behovet er stort hos aktørene.</p> <p>Bestillingen for scheduled aktivering vil alltid skje 7,5 min før kvarteret.</p> <p>Nedramping kun når man ikke blir reaktivert (ramp opp pluss ramp ned = stabil produksjon).</p> <p>Oppfølging: Følger attributtene en hel budserie eller enkeltbud. Implementasjonsguiden opererer med at attributter følger enkeltbud, men det er mulig å linke bud. Den tydelige tidsserien man har i budgivingen i dag, vil man ikke ha lenger bortsett fra linkede bud.</p> <p>Kjersti: Og dette er nettopp slike ting vi vil ha tilbakemelding på om er godt nok forklart i implementation guiden når den blir publisert.</p> <p>Noen kommentarer til spørsmålene som ble reist på det nordiske møtet:</p> <p>Nils: Får verdifull info, men tja er vel svaret på spørsmålet om vi er forberedt. Ofte aktivering er en liten hodepine, men vi har ikke satt ned noe ordentlig prosjekt, litt avventende. Andre prosesser vi har gående har tidsfrist tidligere. Implementasjonsguiden vil gjøre det enklere å sette i gang. IT spør: Hvor er guiden?</p>	

#	Tid	Sak	Ansvarlig
		<p>Aslak: Er veldig enige i det du sier. Når vi i referansegruppa sier at dette gir mening, så er det lang vei igjen til implementering. Vi setter i gang når endelig dokumentasjon er klar.</p> <p>Har ikke noe inntrykk av hva andre gjør. Statkraft gjør mye egenutvikling.</p> <p>Øystein Bosdal Andreassen: Tror få har begynt. Powel er på ballen og leverer til halve Norge. Må kanskje stresser Q2 22 datoen.</p> <p>Kanskje dere kan bruke systemleverandørene mer aktivt.</p> <p>Bertil: Har ikke begynt å bygge produktene som er tilpasset 15 min markedet fordi grunnmuren i systemet ikke er god nok. Powel utvikler.</p> <p>Eivind: Vi når de store, men hva med de mindre. Hva tenker Energi Norge om dem?</p> <p>Per Arne: Har ikke noe godt inntrykk, men det er viktig at vi er tydelig på at ISB er hovedforumet. Må være tydelige på de tingene som går ut der.</p> <p>Kan hende det er en god idé å ha et møte med systemleverandørene rett etter implementation guide er publisert.</p> <p>Aslak: Vær tydelige på hva konsekvensene er. Enklere for Powel om de kan si at i Q2 22 har du et problem.</p> <p>For Statnett sin del blir det knapphet og høye priser dersom for få er klare.</p>	
6.	11:55 – 12:25	<p>Nasjonalt aFRR kapasitetsmarked – et steg mot nordisk marked? Løsninger og tidslinje</p> <p>Den norske IT-løsningen skal ikke avvike mye fra den nordiske</p> <p>NO1, NO2 og NO5 vil være et makroområdet (ikke NO3 som på foilen). Mye vil være likt som i dag. Prisen vil være den samme i hele makroområdet.</p> <p>Ikke planer om å gå live med NO3 og NO4 fra starten.</p> <p>Hvor lang tid trenger aktørene for gjøre seg klare?</p> <p>Er det mulig å kjøre vilkårsprosess og klargjøring parallelt?</p> <p>Aslak: Er nok ikke Statkraft som har lengst ledetid.</p> <p>Øystein: Vi skal nok være klare. Vi bruker Brady, ikke Powel. Power gjør ting litt større.</p> <p>Per Arne: Er problemet at den normale prosessen tar for lang tid?</p>	Kjell Petter Myhren og Harald Thune

#	Tid	Sak	Ansvarlig
		<p>Lill Sandvik: Høringen er allerede sendt ut. Da må vi i så fall komme med en kortere høring slik at det kan komme med til innsending til RME i april.</p> <p>Stian: Hva er den konkrete årsaken til at dere må ha dette på plass Q3 2021? Ser dere for dere å starte samtidig i de nordiske landene? Eller starter hvert land opp når det er klart? Hvorfor slik hast?</p> <p>Kjell Petter Myhren: Har nevnt Q4 2021 som go live for det nordiske markedet tidligst. Plattformen ferdigstilles i Q2. Ved å ta den i bruk tidlig, reduseres risikoen ved at systemet blir liggende ubrukt. Statnett vil operere som CSP. Kan godt se for seg at Statnett starter først. For å få til en stegvis implementering, ønsker vi å starte tidlig.</p> <p>Stian: Forstår det litt bedre nå. De andre regulatorene må også gå igjennom nasjonale prosesser og oppdaterer sine nasjonale vilkår og dette kan ta like lang tid som RME sine prosesser. Vi kan ta et eget møte om dette.</p> <p>Kjell Petter: Det er høringsprosessen som vil bli kortere, ikke tidspunktet for innsending.</p> <p>Per Arne: Det ser ikke ut til at det er en stor konseptuell endring. Det er ikke sikkert det er så viktig m. lengde på høring, men viser igjen til ISB.</p> <p>Harald Thune: Tror vi har vært innom mye og betryggende at Statkraft og Agder regner med å være klare. Det er viktig at vi får planlagt testløpet mellom BSP-Statnett og BSP-Nordisk MMS. Dette må vi gå opp sammen med dere.</p> <p>Aslak: Vi er positive til å være med på testløp</p> <p>Harald: Har dere gjort noen vurderinger av hvor omfattende endringer som må til.</p> <p>Aslak: Klarer ikke å svare det på stående fot.</p>	
7.	12:25 – 12:30	<p>AOB, neste møte</p> <p>Forslag til datoer for møtene i 2021: 23.02 15.06 23.09 09.12</p>	Alle

Aksjonspunkter

#	Aksjon	Hvem	Når
1.	Vurdere tilbakemeldingene på produksjonsskift og ta det med i norsk-svensk arbeid	Lars	asap
2.	Vurdere møte med systemleverandørene når implementation guide er klar	Eivind, Kjersti	asap
3.	Organisere møte med RME om prosess for høring og innsending av endrede retningslinjer, aFRR kapasitetsmarked	Kjell Petter	asap
4.			
5.			